

A PÉCSI TÓ

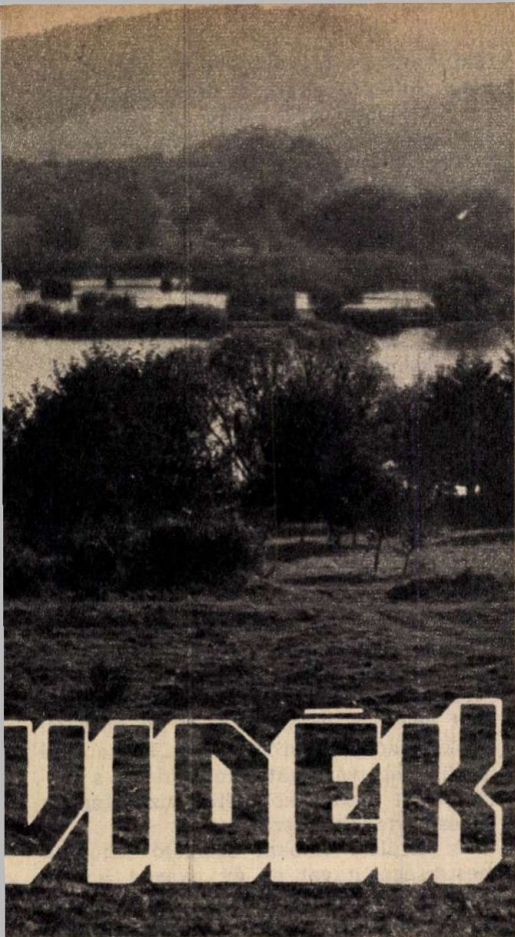
A Herman Ottó-tó

A Mecsek legújabb turistatérképén az erdők zöld tengerében, tavak sorát jelezve, nagy kék szigetek világítanak. Az 1960-as kiadású térképeken még hiába kerestük volna ezeket a terjedelmes vízfelületeket: a legutóbbi másfél évtizedben jöttek létre *mesterséges* úton, völgyelzárások révén. A rendkívül gyors ütemben növekvő vízszükséglet kielégítése világosra szerte az egyik legfontosabb feladattá nőtt napjainkban. A lakosság kulturáltabb életmód iránti igénye, az ipar rohamos fejlődése és az öntözéses gazdálkodásnak egyre nagyobb arányú kiterjedése hazánkban is évről évre fokozza a fogyasztást, s *Baranyában* már hosszabb idő óta különösen súlyos gondot okozott a *vízhiány*. Ezért vált szükségessé a csapadéknak minél teljesőbb visszatartása, megőrzése, elraktározása, a hegyi patakok vizének felfogása és tárolókba gyűjtése.

Így kezdtek szaporodni az 1960-ban évek-től fogva a mesterséges tavak, amelyek a vízben meglehetősen szűkölködő megyében mindinkább lehetővé tették a *haltenyésztést*, az *öntözéses gazdálkodás* kiterjesztését, egyúttal pedig a lakosság *üdülési* igényeinek kielégítését. A legnagyobb mesterséges tavakat épp ez utóbbi céllal hívták életre, hogy a 150 000 lakosú Pécs természeti környezetéből ne hiányozzék a víz sem, kiteljesítve a táj üdülőértékeit.

Bővizű források

A Mecsek völgyeiben futó bővizű patakok kínálva kínálkoztak *sokoldalú üdültáji szerepet betöltő tórendszer* kialakítására. A *Dél-dunántúli-dombsvidékből* kiemelkedő *szigethegység* fő építőanyaga az őskori gránit alapzatra települt permi

vörös homokkő és a triász-, illetőleg júrakori mészkő. A különböző földtörténeti korszakokban bekövetkezett szerkezeti mozgások a hegységet erősen feldarabolták, a széles hátakat, lapos karsztfennsíkakat törésvonalak választják el egymástól. A megbillent hatalmas mészkőtáblák meredek lejtővel szakadnak le a *Pécsi-síkságra*, míg észak felé menedékesen s mélyen bevágott völgyekkel ereszkednek alá a *Somogy—tolnai-dombságra*. A Mecsek mészkőfennsíkja hulló s a kőzetrepedéseken át a mélybe leszivárgó csapadékvíz a hegység peremrészein forrásokként tör elő, s patakok sorát indítja a *Duna* meg a *Dráva* felé. Völgyzáró gátak építésével megvolt a mód vizeiknek mesterséges tavakba való egybegyűjtésére.

Az *Északi-Mecsek* fedett karsztjának két legbővizűbb forrása az *abaligeti* és az *orfűi*, s jellegzetes karsztjelenség az *Or-*

fű-hegy északi oldalán időszakosan működő *Sárkánykút* forrásbarlangja, amely évente csak néhányszor működik egy-két órán át, de ilyenkor percenként 1500 köbméter kristálytiszta vizet ad. Az *abaligeti* cseppkőves barlangból előtörő forrás a *Katya-patakot* indítja útjára a *Bükkösdi-vízen* át a *Dráva* felé, míg az *orfűi Vízfő-forrás* patakja a *Baranya-csatornán* és a *Kaposon* keresztül a *Dunába* folyik. Ez a két patak megadta a lehetőségét annak, hogy párhuzamosan futó völgyekben kialakítsák Pécs nagy üdülőterületét.

Abaliget

Abaliget természeti adottságai közül a forrásbarlang már 1768 óta ismeretes, de egészen 1958-ig olyan elhanyagolt, járhatatlan állapotban volt, hogy látogatni nem lehetett. A barlang mintegy félmillió évvel ezelőtt triász kori mészkőben alakult ki; járatait, folyosóit, termeit a föld alatti vízfolyások dolgozták ki. A karsztfennsík víznyelőiben eltűnő csapadék végigfolyik a barlang két ágán, aztán a 220 méter magasan levő barlangkapun át forrásként buggyan elő. Az *Abaligeti-barlang* járatainak eddig ismert hossza 1380 méter, ebből mintegy 500 méteres szakaszt világítással, betonjárádával és korlátokkal látott el a megyei idegenforgalmi hivatal, majd turistaházat, kempinget és motelt épített a bejárat közelében, megvetve ezzel az első Pécs környéki üdülőközpont alapjait.

A fejlesztés további szakaszában a barlangból kifolyó patak elgátolásával két — összesen négy hektár felszínű — mesterséges tavat duzzasztottak föl. Az egyik csónakázásra és strandfürdőzésre szolgált, a másik pedig szép díszítőeleme a korszerű kertművészettel létrehozott parknak, amelyben a vendégfogadó létesítmények helyezkednek el. *Abaligeten* ma már évente 400 000 ember fordul meg, s a barlanglátogatók száma meghaladja a 60 000 főt. Az üdülőhely gyógyászati jelentősége is növekvőben van. A barlang egyik termét a légzőszervi megbetegedésben szenvedők rendelkezésére bocsátották. A föld alatti gyógyhelyen a gyakorlatilag teljesen pormentes, sok kalciumionot tartalmazó, rendkívül páradús levegő jótékony hatással van az idült légútihurutban szenvedőkre. A nagy relatív páratartalmú levegő vízcseppecskéiben oldott kalciumionok megszüntetik a simaizmok görcsét, az abszolút szennyeződésmenyes levegő legcsekélyebbre csökken a légzőszerveket erőingereket, s a barlang falán tenyészo an-

tibiotikus hatású gombák a különféle gyulladásokat enyhítik. A klímaterápiás gyógyítás szolgálatára 1973-ban 25 ágyas kis szanatórium épült a barlang szomszédságában; ott laknak a három-négy hétre beutalt betegek, s ott végzik a föld alatti kúrát kiegészítő kezeléseket, vizsgálatokat. A jósvafői *Béke-barlangban* és a Balaton melletti *Tapolca* tavasbarlangjában folyó kísérleteken kívül egyre figyelemreméltóbbak az abaligeti gyógyászati eredmények. A szükséges tapasztalatok megszerzése, a kutatómunka értékelése után nagyobb befogadóképességű szanatóriumot létesítenek a légúti megbetegedésekben szenvedőknek, s ekkor Abaliget a *gyógy-idegenforgalomban* is méltó szerephez jut majd.

A Vízfő-forrástól az Eger-völgyig

Alig három kilométerre Abaligettől, a szomszédos orfői völgy oldalában tör fel a *Vízfő-forrás*. A patak, amelyet elindít, a *Mecsek legnagyobb mesterséges tórendszérét* táplálja. A Vízfő-forrás ugyanúgy barlangból bugyog ki, mint az abaligeti, de ennek eddig csak alig 40—50 méteres kezdeti szakaszát ismerik, a további részek elől olyan szifon zárja el az utat, amelyen még nem tudtak áthalolni a kutatók. Az eddigi mérések és vizsgálatok alapján fölteszik, hogy a *Mecsek legnagyobb barlangrendszere* az orfői: járható hossza — becslések szerint — legalább öt kilométer. A barlangból kifolyó forrás hatalmas föld alatti víztárolóból jön napvilágra, s olyan bőségben, hogy *négy nagy mesterséges tó* létrehozásátette lehetővé.

Az első völgyzáró gát *Orfű* és *Mecsek-rákos* között épült meg 1962-ben, s létrehozta a 10 hektár vízfelületű *Orfűi-tavat*, amely ma részben vízisportolás, részben strandolás céljára szolgál. A következő esztendőben *Mecsekrákos* és *Tekeres* között megkezdték a második, a 75 hektár területű s mintegy két és fél millió köbméter vizet tároló *Pécsi-tó* építését. Ez már nagyobb munka volt, hiszen 11 méter magas, alapjánál 85 méter széles és 300 méter hosszú földgátat kellett emelni a két völgyfal között, hogy biztonságos legyen a hatalmas víztömeg visszatartása. A Pécsi-tó átlagos mélysége hasonló a Balatonéhoz; autótút futja körül, amely föl-

fűzi magára a legkülönbözőbb vállalati és magánüdülőházakat, horgásztanyákat, vendéglátóhelyeket, meg a különféle sportlétesítményeket. A hullámvéréstől mentes völgyi tó ugyanis nemzetközi kajak- és kenuversenyek lebonyolítására szintén alkalmas, de sok vitorlás is hasítja hatalmas víztükrét, s végig a part mentén horgászállások sorakoznak. Az egészséges természeti környezetben való aktív pihenésre úgyszólván minden módot megad a tó és hegyes-völgyes erdővidéke.

A három évig épült Pécsi-tavat 1966-ban adták át rendeltetésének. Azóta a völgy alsóbb szakaszain két újabb mesterséges tó létesült, *Tekeres* és *Kovácsszénája* falucska között. Az egyik a 29 hektár felületű *Herman Ottó-tó*, amely természetvédelmi terület, halrezervátum (huszonnyolc halfaj él benne). A 16 hektáros *Kovácsszénája-tó* ugyancsak horgászati célokat szolgál, s ez lesz a rendeltetése az Orfűi-völgy ötödik mesterséges tavának is, amelyet *Kovácsszénája* és *Husztót* körül alakítanak ki a következő években. Baranya megye területén egyébként jelenleg 95 halastó és 40 öntözési célokat szolgáló tárolótó van, kétharmad részük völgyzáró gátas megoldású, s összesen 31 millió köbméter vizet fognak fel és tartanak vissza.

Az üdülési célokat szolgáló legújabb mesterséges tavat ez év nyarán hozták létre a Pécs közvetlen közelében levő *Eger-völgyben*. A délnyugati *Mecsek* legnagyobb kiemelkedésének, a 602 méter magas *Jakab-hegynek* a talpánál *Magyar-űrögön* keresztül vezető völgyben öt forrás fakad. Ezek vizét fogták föl egy félhektárnyi felületű tározóban. Körülötte „bebutorozták” az erdőt, pihenőhelyeket létesítettek, esőházacskákat állítottak fel, s erdei tornapályát képeztek ki. Pécsnek ezt az új kirándulóközpontját városi autóbuszjáratral is meg lehet közelíteni. Használati értékét ez nagymértékben növeli.

Kemping, szálloda, strand

A pécsi tóvidék abaligeti egysége nagyjában már kiépült, ellenben a jóval nagyobb vízfelületű *orfői tórendszer üdülőközpontjának a létrehozása* még csak most kezdődött meg. A Pécsi-tó fölötti hegyoldalon kemping, százszemélyes szálloda épül ligetes parkerdőben; a tó partján öt-

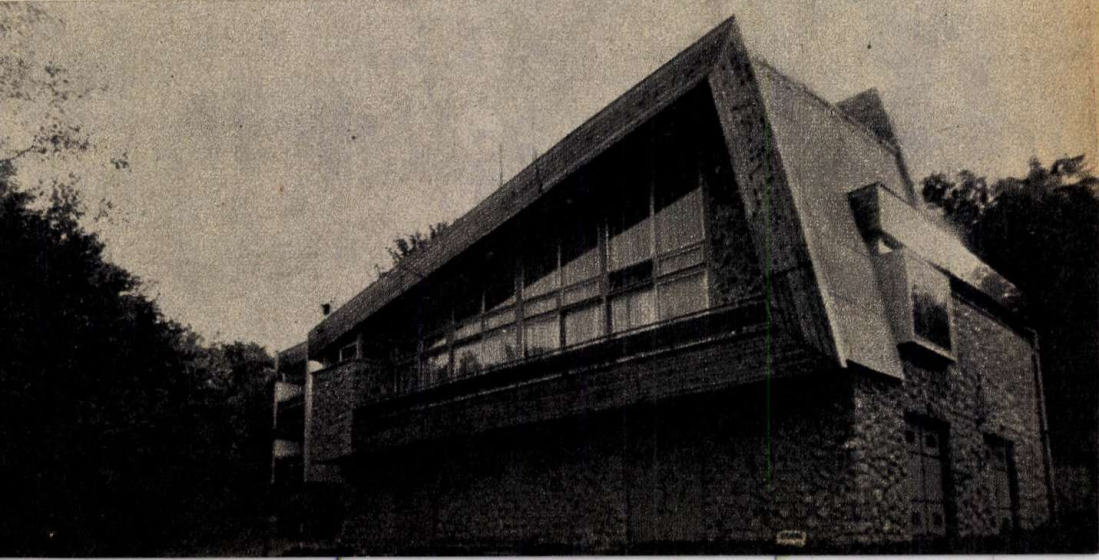
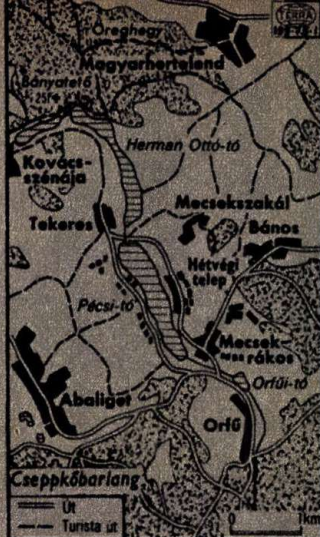
1	3
4	
2	

1. Mértégi házak a pécsi tó-
vidéken

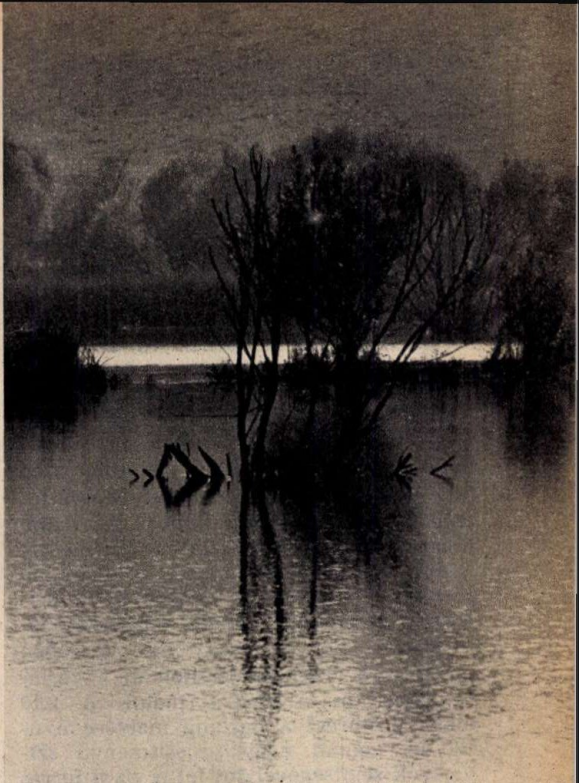
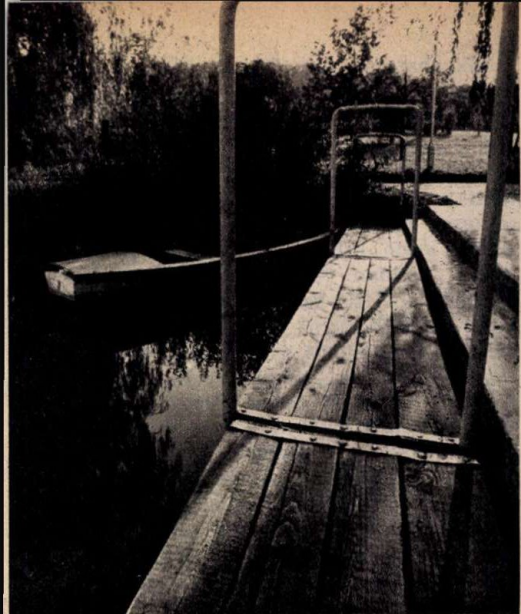
2. Az abaligeti szanatórium

3. A Vízfő-forrás fölé telepí-
tett, mákgubó formájú víz-
torony

4. Az abaligeti cseppkőbar-
lang bejárata

1	3	6
2	4	7
	5	

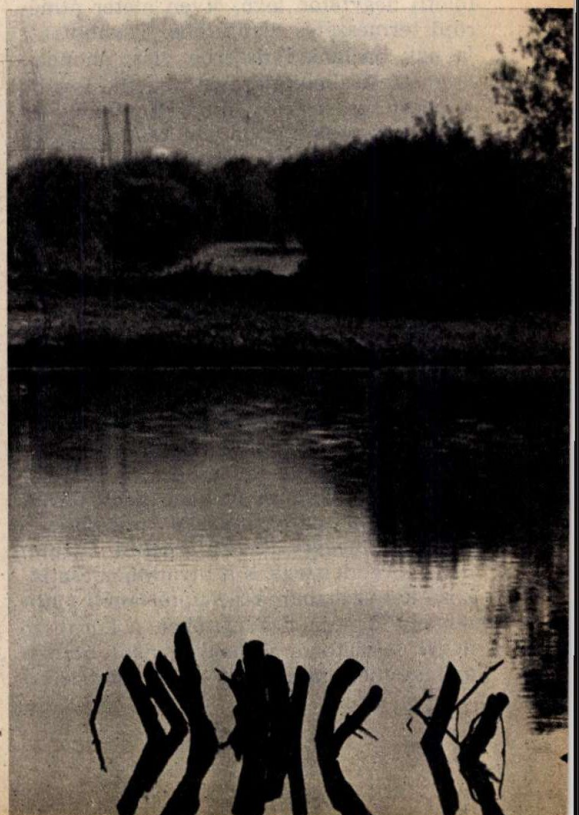
1-2-3. Az abaligeti tavak

4. Horgászok a Pécsi-tó partján

5. A helytörténeti gyűjtemény otthona a Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal orfűi kirendeltsége

6-7. Részletek a Herman Ottó-tóról

(Bojtár Ottó felvételei)

ezer férőhelyes strandot alakítanak ki, mellette nagy befogadóképességű autóparkolót. Az orfűi tórendszer a távlati tervek szerint napi 30 000 üdülő, kiránduló befogadására lesz alkalmas, tehát fontos szerepet fog betölteni a belföldi turizmus folyton növekvő igényeinek kielégítésében. Mintegy 40 millió forintot beruházással mindenekelőtt a kirándulóközpont közművesítését valósítják meg ezekben az években. Megkezdték az üdülőközpont szennyvíztisztító telepének és a hozzátartozó górcsvezetéknek az építését, s már elkészült az orfűi vízmű, amely Komló város ellátásába is besegít.

A Vízfő-forrás fölé telepített, óriási mákgubóhoz hasonlítható víztorony szép összhangban simul a természetvédelmi terület erdős dombhajlataihoz. A vízmű műszaki megoldása szintén figyelemre méltó. A 15 méter magas, vasbetonból formált, faburkolatú tornyot a *Bányászati Aknamélyítő Vállalat* emelte a Vízfő-forrás fölé. A torony alsó részében működik a vízkiemelő automata vezérlő-rendszere és a transzformátor. A föld alatti üzemszám a barlang mélyére nyúlik le. Onnan nagy teljesítményű szivattyúk segítségével jut fel a víz a forrás fölötti hegytetőn levő, ötven méter átmérőjű természetes víznyelőbe. További útja egy barlangrendszerbe visz, ahonnan átemelő közbeiktatásával vezetik tovább a vizet gravitációs úton Komlóra. Az orfűi kirándulóközpontban csupán szombat-vasárnap lehet csúcsforgalomra számítani, az új vízmű tehát a nyári hétvégek kivételével egész esztendőn át segíti a 30 000 lakosú bányaváros vízellátását.

Malommúzeum, helytörténeti gyűjtemény

Pécs város új nagy üdülőterületének Orfű a közigazgatási központja, az ottani közös tanács öt kis községet fog össze: *Tekerest, Mecsekszakált, Bánost, Mecsek-rákost* és Orfűt. A tanácsháza mellett hófehér oszlopokkal és ívekkel tagolt tornácú hajdani parasztházban működik a *Baranya megyei Idegenforgalmi Hivatal* helyi kirendeltsége, s a hivatalhoz csatlakozó két szobában *kis helytörténeti gyűjtemény* fogadja a látogatókat. A környező hegyi falvakban a magyar népi barokk építészetnek még több szép alkotásával

találkozhatunk, az orfűi völgyben, a Vízfő-forrás közelében pedig értékes ipartörténeti emlékek a *malommúzeum*.

Baranya és a szomszédos Somogy megye területén még az 1950-es években is több mint kétszáz vízimalom működött, összesen mintegy 5000 lőerőt képviselve. Azóta kettő kivételével mind leállt, az orfűi azonban múzeummá alakult át. Épülete a XIX. század második feléből való. A Vízfő-forrás patakjának egyik oldalágát vezették rá a hatalmas vízerékre, amely kettős áttétellel a malomkövet forgatta. A pécsi *Janus Pannonius Múzeum* rendezett be látványosan érdekes gyűjteményt a malomban és a hajdani molnár lakóházában. A tárlókban rajzok, képek és erdelti tárgyak mutatják be a *gabonaörlés történetét* a történelem előtti dörzsölőkövektől, zúzókövektől a honfoglalás kori kézimalmokig és a múlt századi malomtípusokig. A vándor mesterlegényeknek szállásul szolgált helyiségben akár egy hatalmas faragott bálvány néz a látogatóra az *utolsó mohácsi hajómalom* bögőfejre hasonlító orrtőkéje. A közelben levő *vadászház* a mecseki erdők vadállományáról ad képet, s a legszebb trófeákat mutatja be.

A pécsi tóvidéket *nyolc apró falu* veszi körül, mintegy három kilométer sugarú körben. Csupa kicsiny település, teljes lélekszámuk alig több mint 1500. Abaliget éppúgy, mint Orfű egyre fogyó lakosságú község volt, az idegenforgalom azonban lassan visszahozza beléjük az életet. Autótutak épültek, s új középületek, éttermek, kisáruházak, vállalati és magánnyaralók, vízisport-telepek. Sűrűn közlekedő autóbuszjárat köti immár Pécshez a világtól nemrég elzért hegyi falvakat. Egy országos vonzású üdülőközpont így hat a környező tájra, az új helyi energia kihalásra ítélt községeket éleszt föl, funkciót ad nekik, s munkaalkalmat lakosságuknak. A pécsi tóvidék településfejlesztő erejét nyolc olyan erdei falucska érzi, amelyhez nemrég csak földút vezetett. Lakosságuk most növekedésnek indult, s 1985-ig előreláthatóan megduplázódik. Az időközben impozánsan felnövő kirándulóközpont és gyógyhely pedig másfél száz-ezer pécsi lakos üdülési igényeit elégíti ki sokrétűen és magas színvonalon.

Antalfy Gyula